

Discussion ved Landhusholdningselskabet Møder.

Mødet d. 2den Marts 1859.

Kammerherre Wichfeld indledede Discussionen over Spørgsmaalet:

Hvorvidt kan den hidtil fulgte Vej til at forskaffe Landalmuen en videre gaaende Uddannelse ansees for at være den hensigtsmæssigste, og hvilke Foranstaltninger, bør der i denne Henseende fremdeles træffes?

idet han yttrede: Den Andeel i Statsstyrelsen, den Velstand og Selvstændighed, der i de sidste Decennier er bleven Landalmuen tildeel, har mange Steder bragt det til at staae klart i Bondens Bevidsthed, at han, for at kunne hævde den Plads, han som fri Borger i en konstitutionel Stat indtager, maa søge en videre gaaende Underviisning end den, der bliver ham til Deel i de almindelige Almueskoler.

Betragte vi da nøiere den Maade, hvorpaa denne Trang efter Oplysning hos Almuen som oftest er søgt afhjulpen, da see vi, at dette navnlig er ved Oprettelsen af høiere Folkeskoler, dels grundede af enkelte Mænd, dels frembragte ved Fleres Samvirken, og det saaledes, at disse Skoler aldeles have været henviste til dem selv, og kun eksisteret ved de indkomne Skolepenge og ved Privates Bidrag eller Gaver, som f. Ex. Rødding Folkehøiskole, Grundtvigs Folkehøiskole, Skolen paa

Hindholm o. fl., ligesom ogsaa Staten enkelte Steder har ydet Hjælp, uden dog at gjøre denne Hjælp vedvarende, og uden altsaa derved at sikke disse Skolers Existens. Dette Skolernes økonomiske Forhold kunne vi betragte som deres ydre Side, i Modsætning til den indre o: Underviisningsfagene, af hvilke nogle have været fælleds for alle Skolerne, s. Ex. Læsning, Retsskrivning af og Kjendskab til Modersmaalet, Fædrelandshistorie, Geographi, Regning, Naturhistorie, Agerdyrkningsfagene, Landmaaling, Nivellering o. s. v., medens der ved enkelte Skoler desuden har været givet Underviisning i Svensk, Engelsk, Tydsk, Tegning, Baabenovelses o. s. v. — Spørgsmaalet bliver nu, om det er den rette Veie, der er gaaet, og om man navnlig som hidindtil skal aldeles overlade til Private at iagttage disse Skolers Tarv, eller om Staten bør føre en nøiere Kontrol med dem, end hidindtil er skeet. Simplest kan Discussionsspørgsmaalet derfor fremsættes saaledes: „Hvilke Foranstaltninger bør der fremdeles træffes, for at bibringe Almuen en videre gaaende Underviisning end den, der bliver meddeelt i Landsbyskolerne?“

Professør Jørgensen. Der er her blevet sat to Klæsser af Skoler sammen, som man vel maa skjelne imellem; thi om de end have det samme Hovedformaal, nemlig Landbostandens Oplysning, saa ere dog de Veie, ad hvilke de føre til denne, væsentlig forskjellige. Den ene Klasse er Fagtskolerne, som Skaarupgaard og Ræsgaard, hvor man navnlig stræber hen efter at bibringe Eleverne et grundigt Kjendskab til Landøkonomien og dens Theorier; medens man ved den anden Klasse, de saakaldte høiere Folkeskoler, især har for Øie at meddele en mere almeenomsfattende Dannelse, og der spiller Underviisningen i Agerdyrkningsfagene kun en meget uvæsentlig Rolle. Disse sidste Skoler, der snarere ere at sammenligne med Realskolerne i Kjøbstæderne, have vi her nærmest for Øie.

Som en af de heldigste Omstændigheder for disse Skolers nyttige og gavnlige Virksomhed maa især fremhæves den Maade, hvorpaa de ere fremkomne, idet de kun ere fremstaaede

der, hvor der er sølt Trang til Underviisning, og kun ere komne tillive ved en fælleds Samvirken af Mænd, der have været gjennemtrængte af Ønsket om derved at kunne bidrage til at fremme aandeligt Liv, Dannelse og Intelligents hos Landalmuen. Netop dette er den sikreste og solideste Basis for saadanne Skoler, ligesom det ogsaa, hvor underlig denne Paa-stand maa synes, er en væsentlig Fordeel for disse Skoler, at deres Fremtid er usikker og ei garanteret af Staten, thi derved paatvinges der de Paagjældende en større Selvvirksomhed, de nødes til at tage tilbørligt Hensyn til de Skolesejendes Trang og Bondestandens Ønsker med Hensyn til Underviisningen, og der bibringes dem en Interesse for Skolens Udvikling, som kun kan have de heldigste Følger for Sagens Fremme, og som Regjeringen vel bør nære og fremstynde ved med Beredvillighed at komme Skolerne til Hjælp, men som den derimod kun vilde lue eller i al Fald dæmpe ved at foregribe Sagen, eller ved at byde en Garanti for Skolernes Bestaaen, udenfor den, der er givet i Landbostandens Interesse og Lyst til at erhverve sig Kundskaber. Trangen er forskjellig i de forskjellige Dele af Landet, og derfor maa man overlade til Beboerne selv, at søge denne Trang tilfredsstillet. Det, Bondestanden søger for sine Sønner, er ei, at de skulle lære det praktiske Agerbrug, det antages de at kunne lære hjemme, men derimod at de kunne faae en aandelig Uddannelse, som Fædrene føle, at de selv mangle. Denne Trang kan tilfredsstilles paa forskjellige Maader, undertiden alene ved Aften-skoler, hvor unge Bønderkarle søge Veiledning i enkelte Værefag, saasom: Geographi, Regning, Skrivning &c. Sagen er allerede i god og naturlig Fremgang, og man bør derfor vogte sig for, at gribe stærkt ind, da man derved let kunde volde en skadelig Forstyrrelse i den rolige Fremadskriden.

Statsraad Eschricht er fuldkommen enig i det af den foregaaende Taler Fremførte. Det er i det Hele taget mærkeligt, at spore den Lyst, der er hos Folket til at lære og der sikkert er tilstede i langt højere Grad end det selv veed af.

Han er kun lidet bekendt med Forholdene paa Landet, men seer man hen til Forholdene i Byen, og saaledes f. Ex. til en af vore større Foreninger her i Kjøbenhavn, Industriforeningen, saa er det en Glæde at see den Higen efter og Lyft til at lære, som drive Folk i Hundredevis derhen, navnlig for at høre de ugentlige Foredrag. Paa Landet vil man vel ogsaa gjerne lære, men — læse gider man ikke, — langt hellere høre mundtlige Foredrag. Men for at kunne holde populære Foredrag, maa man være sin Videnskab vogen, og dette er vore Landalmuelærere kun altfor sjeldent.

Han foreslaaer, at man skal følge Exemplet givet af Selskabet for Naturlærens Udbredelse, og sende Mand, der kunne holde populære Foredrag, ud i Landet, thi derved gavner man baade Landalmuen og Landsbyskolelærerne, idet disse sidste derved ville lære, hvorledes der skal foredrages.

Hofjægermester Lichtenberg. Paa Landet stille Forholdene sig meget forskjelligt. Med Hensyn til Aftenkolerne i hans Egn, ja, saa gif det meget godt i Begyndelsen; men efter et Par Vintres Forløb, da det blev forlangt, at der skulde gives lidt for Brænde og Belysning, da faldt de mange Steder helt bort. Denne Underviisningsmaade trives derfor saa at sige ikke længer, selv paa flere Steder, hvor en ret heldig Begyndelse var gjort, men det samme er for en Deel ogsaa Tilfældet med flere af Bondehøiskolerne; den i Oddense i Salling f. Ex. bestaaer kun ved, at den aarlig understøttes med 700 Rdl. af Sorø Akademies Midler og 100 Rdl. fra Viborg, og desuagtet maa den ofte tye til Amtsraadet for at erholde en yderligere Hjælp.

Statsraad Eschricht seer i dette intet Beviis imod hans Paastand om, at det navnlig er populære Lærere vi mangle.

Kammerherre Neergaard. Det af Hofjægermester Lichtenberg Fremførte er et godt Vidnesbyrd om det Brange i at oprette Skoler, hvor der ikke er den tilstrækkelige Trang og Interesse tilstede.

Foranlediget ved Forundring blandt de Tilstedeværende over den store Sum, der kommer den nævnte Skole i Oddense tilgode, oplyser

Profesør Jørgensen. At det dog i Forhold til Omkostningerne ved en saadan Skole ikke er saa overordentlig meget, og at Statens Hjælp i Almindelighed ikke overstrider $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ Del af Udgifterne.

Kammerherre Wisfeld. Der er for Liden 13 eller 14 Folkehøjskoler i Virksomhed. Disse have som oftest faaet Understøttelse af Staten, i Reglen halvt saa meget som der indkommer ved Skolen selv. Det er ogsaa hans Mening, at disse Skoler væsentlig bør overlades til Privates Bestræbelser, men desuden bør ogsaa Staten, forsaavidt den yder Skolen Pengeunderstøttelse, ved Tilsyn skaffe sig Sikkerhed for, at denne Understøttelse anvendes paa hensigtsmæssig Maade. Da Sagen er af saa overordentlig Vigtighed, saa er det hans Anskuelse, at der i dette Dicumed: 1) bør oprettes Skoler i passende Afstande, omtrent een i hvert Amt; 2) at Staten yder et Bidrag, som imidlertid maa staae i et vist Forhold til det ellers ved Skolens Virksomhed Indkomne, saaledes at Staten ei ved sin Hjælp underholder en Trang, som den maa skee selv har fremkaldt; 3) Staten bør føre Kontrol med det, der læres i disse Skoler, hvortil den ved sin Hjælp faaer Ret; 4) da Danmark er et agerdyrkende Land, bør der fortrinnsviis lægges Bind paa Underviisningen i Agerdyrkningelæren og Naturvidenskaberne, da disse desuden fremme baade aandelig og materiel Udvikling.

Kammerherre Neergaard. Vi maae være paa det Rene med, hvad det skal være for Skoler, der foreslaaes oprettede; skal det være Fagskoler eller egentlige høiere Folkeskoler? En Blanding af begge i en og samme Skole er ikke heldig. Der bør ikke oprettes en Realskole eller høiere Folkeskole i hvert Amt, derimod maa der hellere søies en høiere Klasse til i de sædvanlige Landsbyskoler. For denne Klasse af Skoler er det altid uheldigt, naar Eleverne skulle reise langt for at fre-

qventere dem; dette betyder derimod ikke noget ved Fagskolerne, men disse ville vist blive for kostbare at oprette i hvert Amt. Derfor Frihed i Udviklingen her ligesom overalt.

Kammerherre Claassen. Der er af det Claassenske Fideicommiss gjort et Forsøg i denne Retning, som maaskee kan give nogen Belysning af Sagen. For 12 Aar siden, før Institutet paa Næsgaard oprettedes, blev der ved en Almueskole, der bestyredes af en dygtig Lærer, bygget en Skolestue til, og endnu en Lærer ansat. Derved beholdtes der en Klasse for confirmerede Drengene, i hvilken navnlig Underviisningen i Naturhistorie var Hovedsaget. Denne Klasse blev aabnet om Efteraaret, og besøgtes den første Vinter meget flittigt af en temmelig stor Omegn. Men da Foraaret kom, toge alle Eleverne bort, og hellerikke i de følgende Vintre blev denne høiere Klasse besøgt, hvorfor den omsider inddroges. Det, der har givet Næsgaard sin Søgning, er væsentlig, at den er en Fagskole; der melder sig altid flere Aspiranter, end Skolen er i Stand til at optage, og det uagtet Betalingen for hver Elev i det første Aar er 100 Rdlr. og i det andet 80 Rdlr.

Godseier Mourier Petersen. Ogsaa i den Kommune i Jylland, hvori han boer, er der gjort et Forsøg med at søie en Skole for videregaaende Elever til en Landsby-skole, der ledes af en dygtig Seminarist, men Frequenten er meget ringe.

Kammerherre Neergaard. Efter hvilket Princip er Skolen paa Skaarupgaard indrettet og i hvilket Forhold staaer Fagdannelsen paa Skaarupgaard og Fagdannelsen ved Landbohøiskolen til hinanden?

Professør Jørgensen. Skaarupgaard er et Landvæseninstitut, beregnet paa, at Eleverne ved Optagelsen ere i Besiddelse af en Deel Forkundskaber. Der undervises om Vinteren i Naturvidenskaber og Landbrugslære, og om Sommeren tage Eleverne Deel i de praktiske Arbeider ved Gaardens Drift, ligesom de ogsaa øves i at lede Arbeidet, da skifteviis en af Eleverne benyttes som Underforvalter. — Ved

Landbohøjskolen fordres at Enhver, der vil optages som Elev, har underkæstet sig den almindelige Forberedelsesexamen eller paa anden Maade bevist at være i Besiddelse af en saadan Fordommelse, navnlig mathematiske Kundskaber, at han kan følge Foredragene. Baade fra Højskolerne og de høiere Folkehøjskoler kunne Eleverne optages umiddelbart, naar Skolerne bevise at de derfra dimitterede Elever ere tilstrækkeligt forberedte; Næsgaard har allerede erholdt denne Tilladelse. En ufravigelig Betingelse for Enhver, der vil være Landbrugselev ved Landbohøjskolen, er imidlertid Kjendskab til det praktiske Landbrug; uden dette vil han ikke med Nytte kunne følge Foredragene.

Fordi en eller anden Skole maa ophøre af Mangel paa Søgning, kan man just ikke deraf slutte sig til Manglen paa Trang til Oplysning i vedkommende Egn; thi paa Bøndestændens Dom over en Skole har mange Forhold Indflydelse, som det er vanskeligt for de Udenforstaaende at komme efter, og derfor søges ikke altid Egnens Skole. Han har saaledes truffet Falstringer paa Rødding og Hindholm, og Slesvigere paa Næsgaard, saa man seer, at Afstanden og Bekostningerne ikke altid spille den væsentligste Rolle ved Bøndens Bestemmelse om, hvor han skal sende sin Søn hen. Lærers Personlighed er et vigtigt Moment; det gjælder saa meget om, at han kan trække Folk til sig.

Statsraad Eschricht foreslaaer, at man, for at vække Interessesen for Naturvidenskabene hos Landalmuen, skal søge at formaae unge Mænd, udrustede med nogle kemiske og physiske Apparater, til at reise omkring paa Landet og holde Foredrag. Sands for Naturlæren udbredes bedst, ved at anskueliggjøre de i Foredraget omtalte Phænomener ved Forsøg.

Conferentsraad Forchhammer. Spørgsmaalet er her ikke om paa hvad Maade, man skal vække Lyst, men om den Maade, hvorpaa reelle og positive Kundskaber bedst udbredes blandt Landalmuen. Foredrag og Forelæsninger have deres store Nytte for Folk med en vis Modenhed og Uddannelse,

men for Yngre maa Skoleunderviisningen derimod absolut være det heldigste.

Kammerherre Wichfeld havde foreslaaet Oprettelsen af en høiere Folkeskole i hvert Amt, navnlig for derved at betegne det omtrentlige Antal af saadanne Skoler, som det ifølge hans Formening vilde være ønskeligt, at der kunde blive oprettet, og det saaledes, at naar Trangen var tilstede, den offentlige Understøttelse da heller ei maatte mangle. Forsaa vidt som flere af de Discuterende syntes tilbøielige til den Formening, at Underviisningen burde indskrænkes til visse, navnlig praktiske Fag, da maatte han henvise til Sagen i sin Heelhed, og minde om, at det paa Grund af denne ikke blot kom an paa Skolestyrernes Anskuelse, men meget mere paa de Skolesøgendes Trang og Ønsker. At forsøge Underviisningsfagene ved Almueskolerne ved Oprettelsen af en høiere Klasse gaaer ikke, thi der mangler Lærerkrafter. Først naar Elevernes Antal overstiger 80 eller 100, bliver der jo ifølge den bestaaende Lovgivning beskiftet en 2den Lærer ved Almueskolen.

Geheimeconferentsraad Tillisch. Ved Discussionen er man altsaa kommet til det Resultat: at der ikke bør oprettes Skoler som de omhandlede paa offentlig Bekostning, men at Staten derimod bør yde Bidrag, hvor Privates Krafter og Hjælp allerede ere i Virksomhed.

Den syvende danske Landmandsforsamling

vil, som allerede tidligere bekjendtgjort, blive afholdt i Haderslev i Tiden fra den 28. Juni til den 2. Juli d. A., begge Dage inklusive. Planen for Forsamlingens Virksomhed er allerede udfkommen og bliver i et Par Tusinde Exemplarer fordeelt blandt dem, der antages at interessere sig for Sagen. Forsamlingens Virksomhed vil som sædvanlig bestaae i Diskussion over opstillede Spørgsmaal, betræffende Land-, Forst- og Havevæsen, samt i Bedømmelsen af Huusdyr, Agerdyrkningsredskaber, Huusflidsgjenstande, Meieriprodukter, saltede og røgede Varer m. B., og ville til den Ende Udstillinger af disse Gjenstande, og navnlig Dyrskue, finde Sted. Den under tegnede Comitee seer sig istand til at udsætte ikke ubetydelige Præmier for de bedste Heste, Qvæg, Faar og Sviin samt for de ovenfor nævnte Redskaber og Produkter, og idet vi herved ialmindelighed opfordre til Deeltagelse i Forsamlingens Forhandlinger, opfordres specielt Eierne af udmærkede Huusdyr samt Fabrikanter og Handlende til at deeltage i Udstillingen. Dyrskuet finder Sted den 2. Juli, men Dyrene maae være anmeldte inden den 16. Juni hos en af Under tegnede: Amtsforvalter Skau, Kammerraad Juhl eller Gaardeier Kall, og være tilstede i Haderslev senest den 30. Juni om Morgen. Staldrum og Græsning ville blive anviste, forsaavidt som Saadant ønskes. Agerdyrkningsredskaber og andre Udstillingsgjenstande maae være anmeldte inden den 23. Juni for medunderteegnede Etatsraad Hammerich. Transporten af slige Gjenstande fra nærmeste Søstad til Haderslev pr. Seil- eller

Dampskib, naar saadanne alligevel afgaae til Haderslev eller Marø Sund, skeer uden Udgift for Udstilleren, og ligeledes igjen tilbage for de Gjenstande, som ikke sælges ved Udstillingen.

Medlemscontingentet er bestemt ligesom tidligere til 5 Rdlr. — Adgangskort til Forsamlingen erholdes i Forsamlingens Bureau, som aabnes Mandagen den 27. Juni, om Formiddagen Kl. 10.

De Deeltagere, som ønske Logis bestilt, ville desangaaende behage betimelig at henvende sig til medundertegnede Etatsraad Hammerich.

Løvrigt henvises til den trykte Plan, af hvilken enkelte Exemplarer endnu paa Forlangende kunne erholdes hos undertegnede Comitee.

Haderslev, i Comiteen for Afholdelsen af den 7. danske Landmandsforsamling, den 16. Mai 1859.

W. W. Stochfleth. E. Hammerich. Laurids Skau.
E. S. Suhle. J. Kall.

Norsk Landbrugsmøde.

Directionen i det Kongelige Selskab for Norges Vel har tilmeldt det Kongelige Landhuusholdningselskab, at det femte norske almindelige Landbrugsmøde er berammet til Afholdelse i Trondhjem Fredagen den 1. Juli forstkommende og følgende Dage, og at det vil være Directionen kjær at see Mødet saa talrigt besøgt af Danske, som efter Omstændighederne muligt.